

Leraren benutten de kracht van feedup, feedback en feedforward

Beoordelen om te Leren

Dagelijks beoordelen leraren het leren van leerlingen. Ze doen dat vaak zonder dat ze er zelf erg in hebben.

Zoals juf Anne die merkt dat Sophie erg haar best doet bij een aardrijkskundeopdracht. Zij complimenteert haar en zegt: "Je hebt tot nu toe alles goed. Ik denk dat als je zo door gaat, je straks alle vragen goed hebt." Meester Lars ziet de onhandige aanpak van Joeri bij het oplossen van staartdelingen en wijst hem daarop. Hij vraagt hem of hij de sommen ook op een andere manier kan maken. Juf Marleen vraagt haar leerlingen de spreekbeurt van Thomas te beoordelen aan de hand van een beoordelingsformulier dat ze samen met de groep heeft gemaakt. De leraren in deze voorbeelden gebruiken beoordelen om leerlingen verder te helpen in hun leerproces. Ze passen Beoordelen *om te Leren* toe.

Beoordelen in het onderwijs (ook wel toetsen of evalueren genoemd) heeft twee belangrijke functies. De eerste is leerlingen 'de maat nemen'; de tweede is leerlingen informeren over waar ze staan in hun leerproces en hoe ze de volgende stap kunnen zetten. De eerste vorm van beoordelen noemen we 'Beoordelen *van het Leren*', de tweede 'Beoordelen *om te Leren*'. Beoordelen *van het Leren* vindt meestal plaats aan het eind van een periode, schooljaar of school, vaak door het afnemen van (gestandaardiseerde) toetsen. Scholen willen namelijk van tijd tot tijd vaststellen wat de leerlingen hebben opgestoken van het onderwijs en willen weten hoe de leerlingen ervoor staan. Dat is logisch: de omgeving (ouders, inspectie) vraagt erom en de school wil zelf ook weten welk kwaliteitsniveau zij behaalt. Beoordelen *om te Leren* vindt echter plaats tijdens het dagelijkse onderwijs: tijdens de instructie, het zelfstandig werken en de evaluatie van het werk. Daarbij is de interactie met leerlingen cruciaal.

Inzicht in strategieën

Bij Beoordelen *om te Leren* geven leraren leerlingen specifieke feedback, leren leraren leerlingen om elkaar feedback te geven en stimuleren ze leerlingen om hun eigen leerproces te beoordelen. Bij Beoordelen *om te Leren* verzamel en interpreteer je – tijdens de les – informatie over het leren van leerlingen met de bedoeling die te gebruiken om hen verder te helpen. Met Beoordelen *om te Leren* stimuleer je niet alleen dat leerlingen zich bewust worden van de leerdoelen die zij dienen te bereiken, maar ook dat zij inzicht krijgen in strategieën die hen daarbij kunnen helpen. Bij Beoordelen *om te Leren* krijgen leerlingen feedup (informatie over de leerdoelen), feedback (informatie over hoe zij hun werk maken) en feedforward (aanwijzingen zodat zij de volgende stap in hun leerproces kunnen zetten). Vaak worden daarbij leerlingportfolio's gebruikt, maar noodzakelijk is dat niet.

Winston (groep 7 basisschool) heeft een rekenopdracht gekregen. Op een werkblad staan tien bedragen in euro's. Het is de bedoeling dat hij bij elk bedrag een bepaald percentage uitrekent (75% van € 16,-; 25% van € 320,- bijvoorbeeld). Als de meeste leerlingen aan de slag zijn met de sommen, is Winston druk bezig met het uit elkaar schroeven van zijn balpen. Na een onhandige manoeuvre springt het veertje los en rolt over de vloer. Als Winston het veertje uiteindelijk heeft gevonden gaat hij weer

zitten en zet de onderdelen weer in elkaar. Ellis, zijn leraar, herkent dit gedrag. Bij een rekenopdracht als deze heeft Winston de neiging tot uitstelgedrag. Hij schuift de opdracht als het ware voor zich uit omdat hij bang is dat het hem toch niet zal lukken. Dit is een hardnekkig gedragspatroon en telkens als Ellis dit opmerkt, loopt ze even bij Winston langs voor een praatje. Zo ook deze keer.

Ze zegt: "Dit zijn tien bedragen waarbij je een percentage moet uitrekenen. Gaat dat lukken, denk je?" Ellis weet dat hij met de sommen eigenlijk geen moeite heeft, maar ook dat Winston aan zichzelf twijfelt. Wat ze anders doet, doet ze ook nu weer, ze uit haar hoge verwachtingen. "Winston, vorige keer hadden we ook tien sommen met procenten en toen had je er negen goed. En de keer daarvoor zelfs alle tien. En de keer daarvoor ook. Ik zie niet in waarom het nu niet weer zou lukken. Dat betekent toch dat je het kan? Hoeveel ga je proberen er vandaag goed te maken?" Winston begrijpt waar Ellis naartoe wil en hij realiseert zich dat ze wel een beetje gelijk heeft. Als het de afgelopen keren al drie keer goed ging, waarom zou het vandaag dan anders zijn? Hij lacht en zegt dat hij gaat proberen ze allemaal goed te maken. Hij gaat geconcentreerd aan het werk.

Als na een kwartier de tijd om is en Ellis de juiste antwoorden geeft, zodat de leerlingen hun werk kunnen nakijken, blijkt Winston ze alle tien goed te hebben. "Zie je wel, je kunt het!", zegt Ellis. En daarmee bevestigt ze opnieuw het beeld van Winston als competente leerling. Ellis weet dat Winston de opdracht begrijpt en dat ze die niet meer aan hem hoeft uit te leggen. Ze weet dat hij vooral moeite heeft zijn eigen gedrag te reguleren. Daarom geeft ze hem feedback op zijn zelfregulatie, zodat hij de volgende stap in zijn leerproces kan maken.

Geweldige kracht

Uit onderzoek is bekend dat Beoordelen *om te Leren* een krachtige aanpak is om de ontwikkeling van zelfregulatie, de intrinsieke motivatie en daarmee het leren te bevorderen. De onderzoekers Black en Wiliam wijzen er echter op dat in veel scholen Beoordelen *om te Leren* nog in de kinderschoenen staat. Leraren maken volgens hen nog onvoldoende gebruik van de geweldige kracht van deze vorm van beoordelen. Een van de verklaringen hiervoor is dat in veel lerarenopleidingen dit onderwerp nog nauwelijks aan bod komt. Bij bepaalde vakken (zoals Nederlands of rekenen/wiskunde) wordt wel ingegaan op het gebruik van toetsen en het observeren van leerlingen maar in de meeste opleidingen leren studenten niet hoe ze deze gegevens met leerlingen kunnen bespreken, zodat zij er ook daadwerkelijk iets van leren. Daarom is op Hogeschool de Kempel in Helmond in september 2010 het lectoraat 'Eigentijds Beoordelen in het Onderwijs' (EBO) van start gegaan. Het lectoraat EBO levert – door middel van (praktijkgericht) onderzoek – inmiddels

Beoordelen in het onderwijs (ook wel toetsen of evalueren genoemd) heeft twee belangrijke functies. De eerste is leerlingen 'de maat nemen'; de tweede is leerlingen informeren over waar ze staan in hun leerproces en hoe ze de volgende stap kunnen zetten.

Tekst:
Jos Castelijns

Fotografie:
Aangeleverde foto en
Shutterstock

Uit onderzoek is bekend dat 'Beoordelen om te Leren' een krachtige aanpak is om de ontwikkeling van zelfregulatie, de intrinsieke motivatie en daarmee het leren te bevorderen.

al vier jaar een bijdrage aan de vormgeving van Beoordelen *om te Leren* in de dagelijkse onderwijspraktijk in basisscholen. Tussen 2010 en 2014 zijn drie projecten uitgevoerd:

1. Een onderzoek naar de relatie tussen Beoordelen *om te Leren*, werken met portfolio's en het leren van basisschoolleerlingen. Dit onderzoek heeft een concrete aanpak voor Beoordelen *om te Leren* voor basisscholen opgeleverd: 'Denken om te Leren'. Een groeiend aantal leraren en leerlingen maakt inmiddels gebruik van deze aanpak.

Je krijgt zo'n omslag in het denken van de kinderen en het is toch fantastisch als kinderen op die manier na kunnen denken en een mening kunnen hebben, en zichzelf vragen stellen van 'is dit nu wel zo?' en 'hoe kan ik dit doen?' Dat is geweldig. (Leraar)

Je merkt ook dat leerlingen die geoefend hebben met het gebruik ervan, ongemerkt de stappen gaan gebruiken. (Schoolleider)

2. Scholing van de ongeveer 20 schoolleiders en kartrekkers van de portfolio-werkgroepen van de deelnemende scholen. Onderdeel hiervan was een jaarlijkse studiereis naar Mission Hill Elementary School in Boston (VS) vanwege de jarenlange ervaring van deze school met Beoordelen *om te Leren*.

Deze reis heeft mij nieuwe inzichten op het gebied van werken met portfolio opgeleverd, maar ook weer een herinnering aan wat ik belangrijk vind in onderwijs geven. We zijn op school aan de slag gegaan met de kennis opgedaan vanuit portfolio. In mijn klas ben ik aan de gang gegaan met thematisch werken. Voor mij was het doel met veel nieuwe kennis terugkomen en dat is behaald. (Leraar basisschool)

¹ Het voorbeeld is ontleend aan Castelijns, J., Baas, D., & Vermeulen, M. (2014). *Motiveren en beoordelen*. In: Ros, A., Castelijns, J., Van Loon, A.M., & Verbeeck, K. (Red.), *Gemotiveerd leren en lesgeven. De Kracht van intrinsieke motivatie*. Bussum: Coutinho.

3. De ontwikkeling van een pabo-curriculum over Beoordelen *om te Leren* voor alle tweedejaarsstudenten van de Kempel. Op deze manier worden studenten voorbereid zodat zij in hun stage en in hun toekomstige werk Beoordelen *om te Leren* kunnen vormgeven.

Dit is een zeer gedegen curriculum waarbij de studenten kennis en vaardigheden opdoen omtrent de formatieve functie van toetsen en met name het geven van feedup, feedback en feedforward aan kinderen. Jullie hebben hoge verwachtingen van studenten en zij blijken deze ook waar te maken. (Schoolleider)

Inspiratie en voorbeelden

Op 7 januari 2015 vond op Hogeschool de Kempel een symposium plaats met als thema 'Eigentijds Beoordelen'. Meer dan 130 basisschoolleeraren, schoolleiders, opleiders, studenten en oud-studenten namen eraan deel. De organisatie lag in handen van het lectoraat EBO, dat met deze bijeenkomst haar eerste periode van vier jaar afsloot. Op het programma stonden – onder andere – een inleiding van lector Jos Castelijns, die de opbrengsten van vier jaar lectoraat EBO schetste, en een presentatie van professor Mien Segers van de Maastrichtse universiteit, die een warm pleidooi hield voor het systematisch toepassen van Beoordelen *om te Leren* in basisscholen. In een viertal workshops kregen de deelnemers informatie van de basisscholen die vier jaar lang intensief met het lectoraat hebben samengewerkt: Het Klokhuis in Beek en Donk, Het Palet in Hapert, De Dr. Poelsschool in Kessel-Eik, De Uilenspiegel in Boekel, de Jorisbasisschool in Helmond en De Meander in Nijverdal.

Het symposium bood de deelnemende leraren volop inspiratie, praktijkvoorbeelden en concrete materialen om mee aan de slag te gaan.

Na deze eerste periode van vier jaar gaat het lectoraat EBO verder op de ingeslagen weg. Ook in de komende jaren zullen scholen worden ondersteund en studenten worden begeleid. Maar daarnaast zal het lectoraat de aandacht ook gaan richten op de toepassing van Beoordelen *om te Leren* in de opleiding zelf. Natuurlijk zorgt Hogeschool de Kempel ervoor dat de kwaliteit van Beoordelen van het Leren (onze toetsen en examens) gehandhaafd blijft. Docenten gaan in 'proeftuintjes' ervaring opdoen met het geven van feedup, feedback en feedforward aan studenten. Het doel daarvan is de studenten zo goed mogelijk te begeleiden in hun ontwikkeling naar startbekwaam leraar. De docenten laten zo zelf ook aan hun studenten zien wat Beoordelen *om te Leren* in de praktijk inhoudt.

Jos Castelijns, lector 'Eigentijds Beoordelen in het Onderwijs', Hogeschool de Kempel